

УДК 811.111:629.7

ГРАМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФРАЗЕОЛОГІЇ РАДІООБМІНУ

Муравська С.М., к.пед.н., доцент

*Кіровоградська льотна академія Національного авіаційного університету,
вул. Добровольського, 1, м. Кіровоград, Україна*

smuravskaja@rambler.ru

У статті представлено визначення граматики як науки та її складових розділів. Виділені типові риси граматики сучасної англійської мови. Здійснений аналіз граматичних особливостей фразеології радіообміну як особливої ніші в англійській мові із властивими їй лексичними, фонетичними та граматичними явищами.

Ключові слова: фразеологія радіообміну, граматика як наука, граматичні особливості, професійне спілкування.

ГРАММАТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ФРАЗЕОЛОГИИ РАДИООБМЕНА

Муравская С.М.

*Кіровоградська льотна академія Національного авіаційного університету,
вул. Добровольського, 1, м. Кіровоград, Україна*

smuravskaja@rambler.ru

В статті представлено визначення граматики як науки та її складових розділів. Виділені типові риси граматики сучасної англійської мови. Здійснений аналіз граматичних особливостей фразеології радіообміну як особливої ніші в англійській мові із властивими їй лексичними, фонетичними та граматичними явищами.

Ключевые слова: фразеологія радіообміну, граматика як наука, граматичні особливості, професійне спілкування.

GRAMMAR PECULIARITIES OF RADIOTELEPHONY COMMUNICATION

Muravskaya S.M.

*Kirovohrad flight academy of National aviation university,
Dobrovolskoho str., 1, Kirovohrad, Ukraine*

smuravskaja@rambler.ru

The sphere of aviation is a rapidly developing phenomenon nowadays. The communication between a pilot and an air traffic controller should be an effective one. The radiotelephony communication is of special interest for linguists. The research deals with grammar peculiarities of radiotelephony communication. On the one hand, grammar can be defined as a structure of a language (the system of morphological categories and forms, syntactical categories and constructions). On the other hand, it is a science which studies the structure of the language. Grammar is divided into two parts: morphology and syntax. Today the grammar of the English language has two voices (active and passive), three kinds of mood (Indicative, Imperative and Oblique) and a diversified system of tense forms. From the point of view of syntax, free word order is typical for the English language. The results obtained are the following: interrogative sentences are avoided in radiotelephony communication; Imperative and Indicative mood are preferable; the sentences with negative particle *not* are rare; auxiliary verbs and subjects in many utterances are omitted; both active and passive voice are common in radiotelephony communication; the usage of definite and indefinite articles as well as prepositions is limited; personal pronouns *I, you* are omitted; Present Indefinite, Present Continuous and Future Indefinite are the most common tenses used in radiotelephony communication. The conclusions made say that radiotelephony communication is a special niche in the English language with its grammar, phonetic and lexical peculiarities. The further research may focus on phonetic and lexical features of aviation radiotelephony discourse.

Key words: radiotelephony communication, grammar as a science, grammar peculiarities, professional communication.

Популярність англійської мови у світі, що підтверджується кількістю її носіїв (за різними джерелами – від 300 до 400 мільйонів) і тих, хто принаймні знає її і може користуватися нею за потреби як другою мовою (від 180 до 1800 мільйонів осіб), а також її статус однієї з мов міжнародного спілкування є першопричиною динамічного розвитку англійської, що

вже давно вийшла за межі Великої Британії. Факт її поширення у 54 країнах, для мешканців яких вона є офіційною, і в понад 30 несамоостійних державних одиницях не міг не позначитися на розмаїтті форм її вияву, кількості варіантів, діалектів, субдіалектів, тощо.

Тридцять тисяч рейсів щоденно: очевидним є той факт, що складність авіаційного простору Європи вимагає ефективного спілкування між пілотом та диспетчером англійською мовою. Авіадиспетчери та пілоти повинні скласти тест, аби мати змогу працювати в авіації. Оцінка рівня володіння мовою визначається процедурою, представленою в рекомендаціях (документ ІКАО 9835, частина 6 (2010)).

Напевне, зважаючи на той факт, що англійська мова є найпоширенішою мовою у світі та шукаючи мову-посередника для професійної комунікації авіаційних спеціалістів, у 1947 р. Міжнародна організація цивільної авіації (ІКАО) постановила, що міжнародна радіотелефонна комунікація пілотів та авіадиспетчерів повинна здійснюватися англійською мовою [6, с. 51].

Багато вітчизняних та зарубіжних науковців досліджували різні аспекти авіаційної англійської мови. Її розглядали як один з чинників безпеки польотів (Є. Кміта, С. Кушинг, Д. Макмілан, Н. Мод), порівнювали з російською мовою (О. Акімова, Т. Мальковська), докладно вивчали її структуру (Г. Емері, Дж. Мелл, М. Міцутомі, К. О'Брайєн). Сучасний дослідник А. Кириченко вивчала мовні особливості англійського авіаційного радіотелефонного дискурсу. Проте граматичні особливості фразеології радіообміну не знайшли достатнього відображення в дослідженнях вітчизняних та зарубіжних учених.

Мета статті полягає в дослідженні граматичних особливостей фразеології радіообміну.

Перед визначенням граматичних особливостей радіообміну необхідно дати визначення граматиці як науці.

ГраMATика (з гр. *grammatike techne* «письмове мистецтво») – 1) будова мови (система морфологічних категорій і форм, синтаксичних категорій і конструкцій); 2) наука, яка вивчає будову мови.

Що стосується граматики як науки, то розрізняють: 1) формальну, яка вивчає граматичні форми та їхню структуру, і контенсивну (семантичну), яка вивчає значення цих форм і структур; 2) синхронічну, що вивчає будову мови на певному умовно виділеному часовому етапі, і діахронічну, яка вивчає мовну будову в її історичному розвитку. Із синхронічної граматики виокремлюють функціональну, яка вивчає функції граматичних одиниць [3].

ГраMATика складається з двох розділів: морфології й синтаксису.

Морфологія (від гр. *morphe* «форма» і *logos* «слово, вчення, наука») – розділ граматики, що вивчає граматичні властивості слова, зміну форм слів і пов'язаних із ними граматичних значень. До морфології належить і вчення про частини мови. Можна сказати, що морфологія – це граMATика слова.

Синтаксис (від гр. *syntaxis* «побудова, порядок») – розділ граматики, який вивчає засоби і правила побудови висловлювань, тобто його предметом є речення. Іншими словами, синтаксис – це граMATика зв'язного мовлення [3].

Загалом формування граматичних навичок курсантів є актуальною проблемою, оскільки потребує комплексного підходу. За словами Є. Пассова, граматичні навички є сукупністю автоматизованих дій, що забезпечують адекватне морфолого-синтаксичне оформлення одиниці мовлення [5, с. 51]. Як зазначає Т. Лободовська, при формуванні граматичної компетенції необхідно приділяти увагу не лише формальній стороні граматичних навичок,

яка відповідає за правильне оформлення граматичної структури згідно з нормами мови, але й функціональній стороні, яка обумовлює функціонування граматичного явища в мовленні відповідно до комунікативних задач, тобто втілює комунікативні можливості граматичних явищ [4].

На сьогодні граматики англійської мови має два стани (активний і пасивний), три способи (дійсний, умовний і наказовий), розширену систему дієслівних форм часу, у тому числі прості форми (Present), перфектні форми (Perfect), розмежування дії і переддії (the Future in the Past Tense). У синтаксичному аспекті слід підкреслити існування вільного порядку слів, але в абсолютній більшості випадків кожне речення супроводжується традиційним показником – підметом у початковій формі (або називному відмінку, напр., у слов'янських мовах, зокрема в українській), а також поява іменної частини складеного присудка (Predicative) [9].

Існує потреба у виокремленні граматичних особливостей фразеології радіообміну для того, аби викладач розумів, який граматичний матеріал необхідно представити курсантам в першу чергу для формування їхніх граматичних навичок.

Проведене дослідження дало нам змогу виокремити такі граматичні особливості фразеології радіообміну:

1. **Уникнення питальних речень** [1]. Оскільки основними комунікативними завданнями під час радіообміну є ініціація дії та інформування [7, с.13], то у фразеології радіообміну домінують спонукальні й розповідні речення [1]: *Say again your callsign* (повторіть ваш позивний); *Request change to 121.8* (прошу перехід на частоту 121.8).
Проте інколи трапляються й питальні речення: *Are you ready for push-back?* (ви готові до буксировки хвостом уперед); *Do you need a tug?* (вам потрібен тягач); *How do you read?* (як чуєте); *Are you ready for immediate departure?* (ви готові до негайного вильоту).
2. **Спілкування пілота та авіадиспетчера відбувається шляхом використання речень у наказовому та дійсному способах.** Наприклад: *Take off immediately or vacate runway* (злітайте негайно або звільніть злітно-посадкову смугу); *Taking off immediately* (злітаю негайно). Умовні речення у фразеології радіообміну є відсутніми.
3. **Кількість речень із заперечною часткою *not* є незначною.** Більшість заперечень виражають лексично: *Centerline taxiway lighting unserviceable* (не працює освітлення центральної лінії руліжної доріжки).
4. **Опущення допоміжних дієслів та дієслів-зв'язок:** *Ice on runway 21 right* (лід на злітно-посадковій смузі 21 права; за правилами має бути *ice is on runway 21 right*); *Large flock of birds north of runway 27 near central taxiway* (велика зграя птахів на північ від злітно-посадкової смуги 27 біля центральної руліжної доріжки); *Building work in progress next to taxiway 6* (ведуться будівельні роботи поряд з руліжною доріжкою 6); *Taxiway partly covered with shingle* (руліжна доріжка частково покрита галькою).
5. **Опущення підмета у більшості висловлювань:** *Ready to take-off* (готовий до взльоту) замість *I am ready to take-off*; *Taxiing to flying club* (рулю до льотного клубу); *Descending to flight level 400* (знижуюсь до ешелону польоту 400); *Holding short of runway* (чекаю, не доходячи до злітно-посадкової смуги); *Following Air France Airbus* (слідую за Air France Airbus).
6. **У фразеології радіообміну найбільше вживаним є і активний, і пасивний стан:** *Request return to stand* (дозвольте повернутися на стоянку); *Taking off, Fastair 345* (злітаю, Fastair 345) (активний стан); *Start-up approved* (запуск двигуна

дозволено); *Push-back completed* (буксирування хвостом вперед закінчено) (**пасивний стан**).

7. Проведене дослідження дозволяє говорити про **обмежене використання як означених, так і неозначених артиклів**. Незначне використання артиклів свідчить про відносну нерелевантність категорії означеності / неозначеності [8, с.8]. У більшості випадків вони опускаються: *Station, calling Newtown Ground, you are unreadable* (станція, яка викликає Newtown Ground, вас не чути) замість **The station, calling Newtown Ground, you are unreadable**; *Cleared to destination via KEBIR SIX DEPARTURE* (дозволено до місця призначення через KEBIR SIX DEPARTURE) замість **Cleared to the destination via KEBIR SIX DEPARTURE**; *Request tow from stand 8 to start-up area* (потрібен тягач зі стоянки 8 на територію запуску двигунів) замість **Request a tow from stand 8 to start-up area**.
8. **Найбільш уживаними видо-часовими формами дієслова дійсного способу є Present Indefinite, Present Continuous, підше Future Indefinite**: *Request departure instructions* (Прошу вказівки з вильоту); *Expediting until FL 150* (прискорюю до досягнення ешелону польоту 150); *Stopping* (зупиняюсь); *After the Airbus lining up* (після Аеробусу займаю виконавчий старт); *Will run up engines* (Буду прогрівати двигуни); *Will report FL 70* (проінформую про ешелон польоту 70).
9. **Обмежене вживання прийменників**. Проведений аналіз фразеології радіообміну показав, що вживаються лише прийменники, які необхідні для правильного розуміння висловлювання, інші опускаються. Наприклад: *Large flock of birds north of runway 27 near central taxiway* (велика зграя птахів на північ від злітно-посадкової смуги 27 біля центральної руліжної доріжки). За правилами має бути: *Large flock of birds in the north of runway 27 near central taxiway*; *Marked trench right side of taxiway at holding position* (рй з маркування з правого боку у попереднього старту), за правилами має бути: *Marked trench on the right side of taxiway at holding position*.
10. **У більшості випадків опускаються особові займенники I, you**. Це, на нашу думку, пояснюється тим, що спілкування відбувається між диспетчером та пілотом, сторонні особи участі в спілкуванні не беруть. Наприклад: *Request return to stand* (дозвольте повернутися на стоянку) замість **I request return to stand**; *Crossing runway 29 L* (перетинаю злітно-посадкову смугу 29 ліва) замість **I am crossing runway 29 L**. На думку А. Кириченко, невелика кількість займенників у стандартній фразеології радіообміну пояснюється тим, що вони, позначаючи об'єкт, але не називаючи його, можуть створити умови для неправильного розуміння висловлювання [2, с. 66].

Отже, фразеологія радіообміну – це особлива ніша в англійській мові, яка має свої фонетичні, лексичні та граматичні особливості. Нами розглянуто саме граматичні характеристики. Як показало проведене дослідження, граматику у фразеології максимально стисла і містка, у такий спосіб полегшується професійне спілкування та розуміння між авіадиспетчером та пілотом. Адже метою професійного спілкування є повне розуміння та усунення найменших натяків на непорозуміння. У подальшому особливий інтерес може становити дослідження лексичних та фонетичних особливостей фразеології радіообміну.

ЛІТЕРАТУРА

1. Акімова О.В. Типологія дискурса в професійній комунікації / О.В. Акімова, М.І. Солнышкіна // Актуальные проблемы теории коммуникации: Сб. науч. тр. – СПб : Изд-во СПбГПУ, 2004. – С. 253–270

2. Кириченко А.Г. Мовні особливості англійського авіаційного радіотелефонного дискурсу / Анна Кириченко // Вісник Львівського університету. Серія іноземні мови. – 2013. – Вип. 21. – С. 63–68.
3. Кочерган М.П. Вступ до мовознавства / М.П. Кочерган. – К. : Видавничий центр «Академія», 2000. – 368 с.
4. Лободовська Т.М. Формування англомовної граматичної компетентності студентів ВНЗ з використанням словника як додаткового джерела [Електронний ресурс] / Т.М. Лободовська // Научный журнал «Аспект». – 2014. – Режим доступу: www.asconf.com/rus/archive_view/377
5. Пассов Е.И. Основы коммуникативной методики обучения иноязычному общению [Текст] / Е.И. Пассов. – М. : Русский язык, 1989. – 276 с.
6. Annex 10 to the Convention on International Civil Aviation / International Civil Aviation Organization. – Montreal, 2001 – Vol. II : Communication Procedures Including those with PANS status. – 2001. – 83 p.
7. Mell J. Language training and testing in aviation need to focus on job-specific competencies / Jeremy Mell // ICAO Journal. – 2004. – № 1.– pp. 12–14.
8. Mitsutomi M. Fundamental aviation language issues addressed by new proficiency requirements / Marjo Mitsutomi, Kathleen O'Brien // ICAO Journal. – 2004. – N 1. – pp. 7–9.
9. Shay S. The History of English : A Linguistic Introduction [Text] / S. Shay. – San Francisco, CA / Washington, DC : Wardja Press, 2008. – 232 p.

REFERENCES

1. Akimova, A.V. (2004) “Typology of discourse in professional communication”, *Aktualnye problemy v teorii kommunikatsyi. Sbornik nauchnykh trudov*. St.Petersburg, SPbGPU, 2004, pp. 253–270.
2. Kyrychenko, A.G. (2013) “Language peculiarities of English aviation radiotelephony discourse”, *Movni osoblyvosti anhliiskoho aviatsiinoho radiotelefonnoho dyskursu*, Visnyk of Lviv University, issue 21, pp. 63–68.
3. Kochergan, M.P. (2000) “Introduction into Linguistics”, *Vstup do movoznavstva*, Akademiya, Kyiv, Ukraine.
4. Lobodovska, T.M. (2014) “Formation of English grammar competence of students of higher educational establishments using a dictionary as an additional source”, *Formuvannia anhломovnoi hramatychnoi kompetentnosti studentiv VNZ z vykorystanniam slovnyka yak dodatkovoho dzherela*, Nauchnyi zhurnal Aspekt, available at: www.asconf.com/rus/archive_view/377 (access February 10, 2014).
5. Passov, E.I. (1989) “Basics of communicative methodology of teaching foreign communication”, *Osnovy kommunikativnoi metodiki obuchenii iaioazychomu obshcheniu*, Russkii yazyk, Moscow, Russia.
6. “Annex 10 to the Convention on International Civil Aviation” (2001) / International Civil Aviation Organization. – Montreal, 2001 – Vol. II: Communication Procedures Including those with PANS status. – 83 p.
7. Mell, J. (2004) “Language training and testing in aviation need to focus on job-specific competencies” // ICAO Journal. – № 1.– pp.12–14.
8. Mitsutomi, M. (2004) “Fundamental aviation language issues addressed by new proficiency requirements” / Marjo Mitsutomi, Kathleen O'Brien // ICAO Journal. – N 1. – pp. 7–9
9. Shay, S. (2008) “The History of English : A Linguistic Introduction [Text]”. – San-Francisco, CA / Washington, DC : Wardja Press. – 232 p.